

20.10.2003

2406/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJAN MERKINNÄT JA TIEDUSTELUIHIN VASTAAMINEN

1

KANTELU

A pyysi eduskunnan oikeusasiamiehelle 11.10.2002 osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyä tutkintapyyntöään koskevassa asiassa.

A:n asiamiehenä toimiva asianajaja on tehnyt A:n puolesta kirjallisen tutkintapyyntöön Espoon kihlakunnan poliisilaitokselle. Tutkintapyyntö on allekirjoitettu 15.6.1999 ja kirjattu poliisilaitoksella 23.6.1999. Tutkintapyyntö on koskenut tapahtumia eräässä osakeyhtiössä. Tutkintapyyntössä pyydetään "tutkimaan, onko joku mahdollisesti syyllistynyt rikolliseen menettelyyn laatimalla väärä asiakirjoja todistelutarkoituksessa käytettäväksi ja toimittamalla näitä asiakirjoja ainakin verottajalle ja kaupparekisteriviranomaiselle. Edelleen A pyytää tutkimaan onko (---) Oy:n varojen jaossa syyllistytty osakeyhtiölain säännösten vastaiseen rikolliseen menettelyyn."

Kantelukirjoituksessa arvostellaan lukuisia eri seikkoja suoritetuissa esitutkinnoissa. Arvostelu voidaan käsitykseni mukaan tiivistää seuraaviin pääkohtiin, joihin olen päätöksessäni ottanut kantaa:

- tutkinnan aloittamisessa on viivytelty,
- esitutkinnoissa ei ole tutkittu sitä, mistä tutkintapyyntö on tehty,
- tutkinnanjohtaja ei ole pannut rikoksesta epäillyn omaisuutta hukkaamiskieltoon kantelijan pyynnöstä huolimatta,
- esitutkinnoissa ei ole pyydetty loppulausuntoa,
- poliisi ei suorittanut pyydettyjä lisätutkintatoimenpiteitä,
- esitutkintapöytäkirjaan ei ole tehty merkintää tutkittavaksi pyydettyistä, mutta tutkimatta jätetyistä rikosepäilyistä eikä perusteluja tutkimatta jättämiselle,
- tutkinnanjohtaja ei ole vastannut kirjalliseen kysymykseen tutkinnan tilanteesta ja
- tutkinnanjohtaja ei ole noudattanut syyttäjän määräyksiä esitutkinnan suorittamisessa.

Kantelussa esitetty muu arvostelu ei ole antanut aiheutta yksityiskohtaisempaan arviointiin.

2

SELVITYS

Asiassa antoivat selvityksen rikosylikomisario B 10.12.2002, rikoskomisario C

28.11.2002, rikoskomisario D 26.11.2002, rikosylikonstaapeli E 13.11.2002 ja rikosylikonstaapeli F 27.11.2002. Espoon kihlakunnan poliisilaitos antoi asiassa lausuntonsa 17.12.2002. Kantelija on antanut asiassa vastineensa 31.1.2003 sekä toimittanut asiassa lisäkirjoituksen 16.5.2003.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatiedot

A:n puolesta toiminut asianajaja on tehnyt 15.6.1999 allekirjoitetun tutkintapyyntö Espoon kihlakunnan poliisilaitokselle. Tutkintapyyntö on koskenut tapahtumia eräässä osakeyhtiössä. Tutkintapyyntö on pyydetty tutkimaan, onko joku yhtiön toiminnassa syyllistynyt rikolliseen menettelyyn laitimalla väärä asiakirjoja todistelutarkoituksessa ja toimittamalla niitä eräille viranomaisille. Edelleen tutkintapyyntö pyydetään tutkimaan, onko yhtiön varojen jaossa syyllistytty osakeyhtiölain säännösten vastaiseen rikolliseen menettelyyn.

Ilmoitus on kirjattu 23.6.1999 ns. S-ilmoituksena (---). Asiasta on kirjattu ns. R-ilmoitus 9.9.2000 (---). Esitutkintapöytäkirja on allekirjoitettu 10.9.2000 ja siirretty syyttäjälle syyteharkintaan. Asiaan on laadittu lisätutkintapöytäkirja (---).

A toimitti Espoon johtavalle kihlakunnansyyttäjälle 9.2.2001 lisätutkintapyyntöksi otsikoimansa asiakirjan, jonka syyttäjä toimitti edelleen poliisille, jotta poliisi ryhtyisi "asian vaatimiin toimenpiteisiin". Lisäksi syyttäjä ilmoitti, että kysymys ei olekaan lisätutkintapyyntöä vaan uudesta tutkintapyyntöä. Asia kirjattiin ns. S-ilmoituksena 24.3.2001 (---). Asiasta kirjattiin ns. R-ilmoitus 26.8.2002 (---).

Espoon kihlakunnan syyttäjäosastosta saadun tiedon mukaan jutun --- syyteharkinta odottaa jutun - - - vielä keskeneräisen tutkinnan valmistumista. Juttujen syyteharkinta on tarkoitus tehdä samanaikaisesti.

3.2

Kannanotto

3.2.1

Tutkinnan aloittaminen

Kantelija katsoo, että esitutkinnan aloittamisessa on viivytelty. Kantelun mukaan tutkinta asiassa aloitettiin vasta, kun vuosi oli kulunut tutkintapyyntö tekemisestä.

Esitutkintalain 2 §:n 1 momentin mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Esitutkintalain 6 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Poliisilain 3 §:n mukaan poliisin tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 3 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on mahdollisuuksien mukaan tehtävä selkoa asianomistajalle siitä, mihin toimenpiteisiin rikoksesta tehdyn ilmoituksen tai esitutkintaviranomaisen tietoon muuten tulleen rikoksen johdosta ryhdytään.

Esitutinnan viivytyksetön aloittaminen ja toimittaminen palvelevat niin rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista kuin esitutinnan tuloksellisuuttakin. Esitutinnan viivytyksetön toimittaminen on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutkinnalle ei voida asettaa enimmäisaikaa, vaan esitutinnan hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen sen laatu, laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Esitutinnan aloittamiselle ei myöskään voida asettaa mitään määräpäivää, jonka kuluessa kirjatun jutun tutkiminen olisi aloitettava. Esitutinnan toimittamiseen liittyvät ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä poliisin mahdollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen vaikuttavat tosiasiallisesti esitutinnan aloittamiseen. Esitutinnan aloittamiseen tai kestoon voivat käsitykseni mukaan vaikuttaa myös sellaiset poliisin toimenpiteistä riippumattomat seikat, joissa asian jouduttamiseen ei poliisilla ole toimivaltaa, mutta joiden selvittäminen on välttämätöntä mm. esitutkintalain 2 §:n 1 momentti huomioiden. Tällaisia seikkoja voivat ainakin joissain tapauksissa olla esimerkiksi ulkomaisilta viranomaisilta virka-avulla saatavat tiedot. Tällainen seikka voi joissain tapauksissa olla myös selvitys, jota on saatavissa vireillä olevasta oikeudenkäynnistä. Tutkinta-aikatauluja suunniteltaessa on kuitenkin aina otettava huomioon epäiltyjen rikosten syyteoikeuden vanhentuminen.

Rikoskomisario D on selvityksessään kertonut, että asiaan olennaisesti liittyvä riitaoikeudenkäynti oli pantu vireille käräjäoikeudessa puoli vuotta ennen tutkintapyynnön tekemistä. Koska asiassa oli odotettavissa, että käräjäoikeus ratkaisee päätöksessään osakkeiden omistajuuskysymyksen ja mahdollisesti muutakin tutkintapyynnössä esitettyjen väitteiden tutkintaa edesauttavaa, katsoi D oikeaksi odottaa tuomioistuimen ratkaisua.

Totean, että vireillä oleva riitaoikeudenkäynti ei sellaisenaan vaikuta esitutkintaviranomaisen esitutkintalain mukaisiin velvollisuuksiin. Esitutkintalain 6 §:n mukainen velvollisuus toimittaa esitutkinta ilman aiheetonta viivytystä säilyy myös tällaisessa tilanteessa. Esitutkintalain 6 §:n taustalla olevat tavoitteet ovat olemassa silloinkin, kun tutkittava koki pyydetystä menettelystä on vireillä riitaoikeudenkäynti. Asiaa on tässä tapauksessa tarkasteltava kuitenkin siltä kannalta, onko riitaoikeudenkäynnin lopputuloksessa odotettavissa jotain sellaista, mikä voi vaikuttaa esitutinnan aloittamiseen esitutkintalain 2 §:n 1 momentin kannalta.

Tehdyssä tutkintapyynnössä viitataan Tuusulan käräjäoikeudessa vireillä olevan oikeudenkäynnin materiaaliin, joka on toimitettu tutkintapyynnön ohessa poliisille.

Tutkintapyynnön mukaan jotkut henkilöt ovat ryhtyneet rikolliseen menettelyyn, jonka tarkoituksena on salata ja peittää A:n osakeomistus (---) Oy:ssä. Edelleen tutkintapyynnössä todetaan, että A ei ole saanut yhtiöstä jaetusta osingosta osakeomistustaan vastaavaa määrää. Esitutkintapöytäkirjan liitteenä olevasta Tuusulan käräjäoikeuden tuomiosta --- ilmenee, että riitaoikeudenkäynnissä on ollut kysymys mm. ko. yhtiön omistuksesta (kohta 1) sekä siitä, että A on vaatinut yhtiön velvoittamista maksamaan hänelle osinkoa (kohta 4).

Käsitykseni mukaan vireillä olleessa riitaoikeudenkäynnissä ja tehdyssä tutkintapyynnössä on ollut kysymys olennaisesti samojen tapahtumien tutkimisesta ja arvioinnista.

Vakiintuneen käsityksen mukaan ns. oikeusvoimavaikutus ei aiheuta sitä, että rikosjuttua käsittelevää tuomioistuinta sitoisi riita-asiain oikeudenkäynnissä annettu ratkaisu (esim. Tirkkonen; Suomen siviiliprosessioikeus II, 1977, s. 309). Mikäli riita-asiassa annettu ratkaisu sitoisi rikosjuttua käsittelevää tuomioistuinta, olisi käsitykseni mukaan selvää, että sen arvioiminen, olisiko syytä epäillä rikosta (ja siten edellytyksiä esitutkintaan) riippuisi riita-asiassa annetusta ratkaisusta silloin, jos kysymys olisi samoista tapahtumista. Kun tällaista sitovaa oikeusvoimavaikutusta ei ole, voisi periaatteessa olla mahdollista, että riita-asian tuomiossa lainvoimaisesti vahvistettu oikeussuhteen olemassaolo/ei-olemassaolo voitaisiin rikosjutun käsittelyssä (ja siten myös esitutkinnassa) riitauttaa ja lopputuloksena saattaisi olla riita-asian lopputuloksen kanssa ristiriidassa oleva ratkaisu.

Vaikka riita-asialla ei ole rikosasiassa sitovaa vaikutusta ja esitutkinta voidaan käsitykseni mukaan edellä kerrotulla perusteella tehdä vireillä olevasta riita-asiasta huolimatta, on asian harkinnassa otettava huomioon seuraavaa.

Esitutkintalain 2 §:n 1 momentin mukaista esitutkintakynnystä on asiaa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 14/1985) selitetty niin, että "rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen". Toisaalta, jos poliisi harkintansa perusteella päätyy siihen, ettei ole syytä epäillä rikosta tehdyksi, esitutkintaa ei saa aloittaa.

Tutkintakynnyksen selvittämistarkoituksessa onkin varsin tavallista, että poliisi suorittaa tiedusteluja tai muita vastaavia valmistelevia toimenpiteitä sen selvittämiseksi, onko esitutkinta aloitettava. Tällaiseen tiedonhankintaan voi jossain yksittäistapauksessa mielestäni kuulua myös vireillä olevasta oikeudenkäynnistä saatava selvitys; tämä voi olla tärkeää esimerkiksi siviilioikeudellisesti tulkinnanvaraisten oikeustulosseikkojen selvittämiseksi. Kantelunalaisessa tapauksessa kysymys on tutkintapyynnön mukaan ollut samojen tapahtumien oikeudellisesta tulkinnasta kuin vireillä olevassa riitaoikeudenkäynnissä. Tutkintapyynnössä on viitattu samaan kirjalliseen materiaaliin kuin mitä kyseisessä riitaoikeudenkäynnissä on ollut käytettävissä eikä tutkintapyynnössä näytä olevan mitään sellaista lisäinformaatiota verrattuna riitaoikeudenkäynnin aineistoon, että tutkintakynnyksen arvioinnissa voitaisiin nojautua muuhunkin, oikeudenkäynnin ulkopuoliseen aineistoon.

Esitutkinta tulee pääsääntöisesti suorittaa siten, että tutkittujen rikosten syyteoikeus ei pääse tutkinnan aikana vanhenemaan ja syyttäjälle jää riittävä aika syyteharkinnan suorittamiseen. Esitutkinnan aikataulua suunniteltaessa on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon myös se vaihtoehto, että epäillyn rikoksen nimike muuttuu lievemmäksi ja vanhentumisaika sen myötä lyhenee. Tämä ei luonnollisesti ole aina mahdollista epäillyn rikoksen tullessa poliisin tietoon siinä määrin myöhään, että lievempien rikosten syyteoikeus on jo vanhentunut tai vanhentumassa piakkoin.

Riita-asian tuomiosta ja tutkintapyyntöistä on pääteltävissä, että asianomistajan eli A:n käsityksen mukaan asiassa on yritetty väärin asiakirjojen avulla salata ja peittää A:n osakeomistus. Siten hänelle ei myöskään ole maksettu yhtiöstä osinkoa. Tutkinnassa on arvioitu, että rikokset, joita jutussa on syytä epäillä, olisivat vuonna 1998 tapahtuneet törkeä väärennys ja törkeä petos. En voi pitää tutkinnassa omaksuttua kantaa epäilyistä rikoksista lainvastaisena.

D:n toimintaa arvioitaessa on huomioitava, että D:n selvityksen liitteenä olevien jäljennösten perusteella hän on kesällä 1999 pyytänyt kirjallisesti asiaan liittyvää aineistoa Uudenmaan verovirastosta. Vaikuttaa siltä, että esitutkintakynnyksen selvittely on alkanut välittömästi tutkintapyyntönsä saavuttua. Vaikka riita-asiaassa annettu tuomio ei edellä kerrotuin tavoin ole sitova rikosoikeudenkäynnissä, en katso rikoskomisario D:n toimineen asiassa lainvastaisesti tai käyttäneen väärin harkintavaltaansa katsoessaan, että tutkinnan aloittamisen arvioinnissa on edellä kerrotun veroviraston aineiston lisäksi syytä odottaa riitaoikeudenkäynnin lopputulosta. Tutkinnassa ratkaistu kanta epäilyistä rikoksista ei ole nähdäkseni antanut aihetta kiirehtiä tutkintaa syyteoikeuden vanhentumisen näkökulmasta. Saadun selvityksen perusteella on mahdollista, että riitaoikeudenkäynti on voinut antaa tutkinnan aloittamisen kannalta sellaista selvitystä, että minulla ei ole aihetta puuttua D:n toimenpiteisiin näiltä osin.

Jos esitutkinta edellä kerrotun kaltaisista syistä lykkääntyy, poliisin olisi mielestäni mahdollisuuksien mukaan aiheellista informoida rikosilmoituksen tehnyttä asianomistajaa esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 3 §:ssä säädettyin tavoin ja ainakin kysyttäessä tulisi tilanne ja sen perusteet ilmoittaa. A:n vastineesta 31.1.2003 ilmenee, että hän on viimeistään 1.10.1999 saanut tietää tutkinnanjohtaja D:ltä, että tämä odottaa asiassa riitaoikeudenkäynnin tuomiota. Asia ei anna tältä osin aihetta toimenpiteisiini.

3.2.2

Tutkintapyyntönsä perusteella tehty esitutkinta

Kantelukirjoituksen mukaan poliisi ei ole esitutkinnassa tutkinut sitä, mitä tutkintapyyntönsä on pyydetty tutkimaan.

Esitutkintalain 2 §:n 1 momentin sisältö on selostettu edellä kohdassa 3.2.1.

A:n puolesta tehdyssä tutkintapyyntönsä pyydetään tutkimaan, "onko joku mahdollisesti syyllistynyt rikolliseen menettelyyn laatimalla vääriä asiakirjoja todistelutarkoituksessa käytettäväksi ja toimittamalla näitä asiakirjoja ainakin

verottajalle ja kaupparekisteriviranomaiselle. Edelleen A pyytää tutkimaan onko (---) Oy:n varojen jaossa syyllistytty osakeyhtiölain säännösten vastaiseen rikolliseen menettelyyn."

Asiasta on Espoon kihlakunnan poliisilaitoksella laadittu aluksi ns. S-ilmoitus (---). Kun asiaa on alustavasti selvitelty, on asia kirjattu ns. R-ilmoitukseksi (---). Tähän R- ilmoituksen ilmoitusjälje nnökseen on kirjattu seuraavaa:

"--- väärentänyt (---) Oy:n hallintoon liittyviä asiakirjoja ja niiden välityksellä antanut väärän tiedon yhtiön osakkeenomistajista verottajalle.

Näitä vääriä osakkeenomistaja tietoja käytetty myös yhtiön jakaessa vuoden 1997 tuloksesta osinkoa ja A on tullut näin petetyksi ja jäänyt saamatta osinko, joka hänelle olisi oikeana osakkeenomistajana kuulunut.

Tuusulan käräjäoikeus on todennut A:n osakkeen omistajaksi 40 % osuudella. Tätä päätöstä ei Helsingin hovioikeus muuttanut kesäkuussa 2000 antamassaan päätöksessä."

Esitutkintapöytäkirjan ilmoitusosaan kirjataan esitutkintapöytäkirjan laatimisoheiden mukaan lyhyt kuvaus kyseessä olevasta poliisin tietoon tulleesta epäilystä rikoksesta.

Ilmoitusosaan kirjatun perusteella poliisi on tutkinut asiassa väärin asiakirjojen laatimista ja niiden käyttämistä sekä yhtiön osingonjakoon liittyvää epäiltyä rikosta.

Totean, ettei poliisi ole sidottu siihen, mitä asianomistaja tutkintapyyntönsä esittää. Sen ratkaiseminen, miltä osin poliisilla on syytä epäillä rikos tehdyksi, on poliisin harkintavaltaan kuuluva asia. Poliisi ei myöskään ole sidottu niihin rikosnimikkeisiin, jotka tutkintapyyntönsä tehneen asianomistajan näkemyksen mukaan asiassa täytyvät. Minulla ei ole laillisuusvalvojana mahdollisuutta ryhtyä arvioimaan sitä, ovatko poliisin asiassa tekemät tutkintatoimenpiteet tai tutkinnanrajaukset onnistuneita, mikäli poliisi on pysynyt sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan rajoissa. Saadun selvityksen perusteella, erityisesti esitutkintapöytäkirjan ilmoitusosasta päätellen, asiassa ei ole aihetta epäillä harkintavallan ylittämistä.

Kantelun liitteenä 6 olevasta rikosylikonstaapeli F:n kirjeestä ilmenee, että hän on keskustellut syyttäjän kanssa siitä, onko suoritettu esitutkinta riittävä. Vaikka syyttäjän kanssa käyty keskustelu vaikuttaa siinä mielessä epäviralliselta, ettei kyseessä ole esitutkintalain 15 §:n 2 momentin mukainen määräys ja vaikka ennen tutkinnan päättämistä tutkinnanjohtajalla on vastuu mm. siitä, että suoritettu tutkinta on riittävä, poliisin menettelyn arvioinnissa on otettava huomioon, että syyttäjä on arvioinut siinä vaiheessa suoritettua esitutkinnan riittäväksi.

Totean lisäksi, että saamieni tietojen mukaan asia on vielä syyttäjän syyteharkinnassa. Kun "syyttäjän on esitutkinnan aikana tai sen jälkeen arvioitava tutkintaa ja huolehdittava siitä, että se on kohdistettu oikein tapahtuneen kaikinpuoliseksi selvittämiseksi" (HE 131/1996; yleisistä syyttäjäistä annetun lain

1 §:n perusteluista), ei minulla ole aihetta ainakaan tässä vaiheessa tutkia esitutinnan riittävyttä. Tämä johtuu siitä, että oikeusasiamies ei voi määrätä, miten viranomaisen on ratkaistava sen käsiteltäväksi saatettu asia eikä muutoinkaan vaikuttaa jossakin viranomaisessa vireillä olevan asia ratkaisuun. Syyttäjällä on mahdollisuus määrätä poliisi tekemään asiassa lisäselvityksiä, mikäli katsoo sen aiheelliseksi.

3.2.3

Pyyntö hukkaamiskiellosta

Kantelija on 21.6.1999 allekirjoittamallaan kirjeellä pyytänyt poliisia harkitsemaan, olisiko mahdollisuutta asettaa patentteja tai ainakin erään tutkintapyynnössä epäillyksi nimetyn henkilön osuutta näihin patentteihin myymis- tai hukkaamiskieltoon.

Kantelun mukaan pyynnön johdosta ei ole tehty mitään toimenpiteitä eikä tästä myös ole otettu merkintää esitutkintapöytäkirjaan.

Pakkokeinolain 3 luvun 1 §:ssä säädetään hukkaamiskiellon ja vakuustakavarikon edellytyksistä. Sen mukaisesti, jos on syytä epäillä, että rikoksesta todennäköisin syin epäilty tai se, joka voidaan rikoksen johdosta tuomita korvaamaan vahinko tai menettämään valtiolle rahamäärä, pyr kii välttämään sakon, korvauksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamista kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan, pakenemalla tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla, saadaan hänen omaisuuttaan panna hukkaamiskieltoon.

Pakkokeinolain 3 luvun 2 §:n mukaan ennen syytteen vireilletuloa vaatimuksen omaisuuden panemisesta hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon voi tehdä tutkinnanjohtaja tai syyttäjä. Jos asia ei siedä viivytystä, saa tutkinnanjohtaja tai syyttäjä panna 3 luvun 1 §:ssä mainittua omaisuutta väliaikaisesti hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon.

Edellä kerrotuissa toimenpiteissä tutkinnanjohtajan ja syyttäjän toimivalta jakautuu käytännössä siten, että tutkinnanjohtaja toimii esitutinnan aikana ja syyttäjä toimii syyteharkinnan aikana.

Kuten edellä kerrotusta 3 luvun 1 §:stä ilmenee, hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko voidaan kohdistaa vain sellaisen rikoksesta epäillyn omaisuuteen, jonka syyllistymisestä epäiltyyn rikokseen on olemassa todennäköisiä syitä. (Tältä osin pakkokeinolaki muuttuu 1.1.2004. Pakkokeinolain uuden 3 luvun 1 §:n mukaan kyseisiin pakkokeinoihin riittää, että on syytä epäillä rikosta.) Tähän tapaukseen sovellettavan lain vaatimus on siten korkeampi kuin esimerkiksi esitutinnan aloittamisen kynnyksenä oleva "syytä epäillä".

Vaatimuksen tekeminen ja väliaikaistoimenpiteen suorittaminen on kantelunalaisessa tapauksessa ollut tutkinnanjohtajan harkintavaltaan kuuluva asia. Rikoskomisario D:n on siten tullut harkita sitä, onko hänellä ollut esittää sellainen selvitys, että pyynnössä mainitun henkilön syyllisyyden tueksi olisi ollut

todennäköisiä syitä.

Hallituksen esityksen 14/1985 mukaan todennäköiset syyt merkitsevät suurempaa todennäköisyyden astetta kuin syytä epäillä. Siten esimerkiksi se, että poliisin on esitutkintalain 2 §:n 1 momentin nojalla suoritettava epäillyn rikoksen esitutkinta ei automaattisesti tarkoita sitä, että samassa asiassa olisi edellytyksiä hukkaamiskiellon käyttämiseen. Todennäköiset syyt tarkoittavat sitä, että pitää olla enemmän todennäköistä, että epäily osoittautuu oikeaksi kuin että se osoittautuu vääräksi. Ilmaistun näyttökynnyksen korkeutta on mahdotonta yleisesti määritellä täsmällisesti. Kussakin konkreettisessa tilanteessa todennäköisten syiden olemassa oloa on harkittava tapauksen erityispiirteiden perusteella. On huomioitava, että yksittäisessä tutkittavana olevassa tapauksessa todennäköisten syiden olemassa olo voi vaihdella tutkinnan edetessä sitä mukaa kun asiasta saadaan lisää tietoa.

Rikoskomisario D kertoo selvityksessään harkintansa A:n pyynnön perusteella hukkaamiskieltoa, mutta ei ole pitänyt hukkaamiskieltoa asiassa mahdollisena.

Kuten edellä olen todennut, hukkaamiskiellon käyttäminen asiassa on ollut rikoskomisario D:n harkintavaltaan kuuluva asia. En ole todennut, että D olisi menetellyt asiassa lainvastaisesti tai käyttänyt harkintavaltaansa väärin.

Kantelussa arvostellaan myös sitä, että esitutkintapöytäkirjaan ei ole tehty merkintää siitä, ettei pyydettyyn pakkokeinoon ole ryhdytty. Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 20 §:n mukaan esitutkintapöytäkirjaan on merkittävä syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä tarvittavat tiedot esitutkinnassa käytetyistä pakkokeinoista.

Edellä selostetussa asetuksen pykälässä ei velloiteta tekemään esitutkintapöytäkirjaan merkintää siitä, että jotain asianosaisen pyytämää pakkokeinoa ei ole käytetty. Muuallakaan lainsäädännössä ei tällaista velvoitetta ole. Asia ei anna aiheutta toimenpiteisiini.

3.2.4

Loppulausuntomenettely

Kantelija arvostelee sitä, ettei poliisi ole pyytänyt asiassa --- asianosaisilta esitutkintalain 42 §:n mukaista loppulausuntoa.

Esitutkintalain 42 §:n 1 momentin mukaan ennen esitutkinnan päättämistä asianosaisille on varattava tilaisuus esittää esitutkintaviranomaiselle lausuntonsa esitutkinnassa kertyneestä aineistosta, jos se on omiaan jouduttamaan tai helpottamaan asian käsittelyä tuomioistuimessa. Laissa todetun lisäksi loppulausuntomenettely on käsitykseni mukaan omiaan auttamaan tutkinnanjohtajaa sen harkitsemisessa, onko asia tutkittu siten kuin esitutkintalain 5 §:ssä edellytetään vai onko asiassa vielä suoritettava lisätutkimuksia. Esitutkintaan annetut loppulausunnot voivat olla apuna myös syyttäjän syyteharkinnassa.

Komisario D on selvityksessään kertonut, että hän olisi varannut tilaisuuden

loppulausannon esittämiseen, jos olisi katsonut menettelyn jouduttavan tai helpottavan asian käsittelyä tuomioistuimessa. Hänen mukaansa kumpikaan asianosainen ei pyytänyt asiassa mahdollisuutta loppulausannon antamiseen.

Lain mukaan loppulausannon hankkiminen on esitutkintaviranomaisen harkintavaltaan kuuluva asia. Esitutkintaviranomaisen on arvioitava, olisiko menettely omiaan jouduttamaan tai helpottamaan asian käsittelyä tuomioistuimessa. Laillisuusvalvontakäytännössä on lisäksi katsottu, että loppulausuntoon olisi annettava mahdollisuus, jos asianosainen tätä nimenomaan pyytää ja se voi tapahtua esitutkintaa haittaamatta. (Eduskunnan apulaisoikeusasiamies 25.1.1995, 1686/4/93)

Loppulausuntomenettelyä on pidetty tarpeellisena erityisesti silloin, kun asianosaisten käsitykset asiasta poikkeavat olennaisesti toisistaan tai todistajien kertomuksissa esiintyy ristiriitaisuuksia (HE 14/1985, s. 38). Loppulausuntomenettelyn käyttämisen tarve ja siitä saatavat hyödyt ovat käsitykseni mukaan erityisesti korostuneet oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain tultua voimaan 1.10.1997.

Kantelunalaisen esitutkinnan perusteella asianosaisten käsitykset asiasta ovat ristiriidassa keskenään ja mm. sen vuoksi loppulausuntomenettelyn käyttäminen olisi saattanut olla perusteltua. Kun kuitenkin loppulausuntojen pyytäminen on ollut tutkinnanjohtajan harkintavaltaan kuuluva asia, eivätkä asianosaiset ole saadun selvityksen nojalla pyytäneet mahdollisuutta loppulausannon antamiseen, ei asia anna aihetta toimenpiteisiin.

Saadun selvityksen perusteella tutkinnanjohtaja D ei ole käyttänyt väärin hänelle lain mukaan kuuluvaa harkintavaltaansa.

3.2.5

Kantelijan lisätutkintapyynnöt

A:n mukaan poliisi ei ole suorittanut asiassa hänen pyytämiään lisätutkintatoimenpiteitä. A kertoo pyytäneensä poliisia hankkimaan verotoimistosta, pankista ja kaupparekisteristä asiaan liittyviä kirjallisia todisteita. A:n mukaan poliisi kieltäytyi todisteiden hankinnasta ja A joutui itse hankkimaan kyseiset asiakirjat. Edelleen A kertoo, että poliisi kieltäytyi suorittamasta hänen 4.3.2000 kirjallisesti pyytämiään lisätutkintatoimenpiteitä.

Esitutkintalain 12 §:n mukaan asianosaisten pyytämät kuulustelut ja muut tutkintatoimenpiteet on suoritettava, jos asianosainen osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia.

Rikoskomisario D on selvityksessään kiistänyt A:n väitteet ja kertonut, että kaikkea pyydettyä on tutkittu eikä todisteiden hankkimisesta ole kieltäydytty. D:n selvityksen liitteenä on hänen tekemiään kirjallisia pyyntöjä aineiston hankkimiseksi.

Rikosylikonstaapeli F on selvityksessään kertonut, mitä asiakirjoja hän on asian

johdosta pyytänyt verovirastolta ja pankeilta. F:n selvityksen liitteenä on jäljennös asiassa tehdystä kolmesta pyynnöstä aineiston hankkimiseksi.

Selvitysten liitteenä olevista asiakirjoista ilmenee, että Uudenmaan verovirastosta on pyydetty yhtiön veroilmoituksia liitteineen sekä yhtiön mahdollisia ilmoituksia maksetuista osingoista. Eräästä pankista on pyydetty yhtiön tiliotteet.

Kantelussa ei ole tarkemmin yksilöity, mitä poliisin tutkimiin rikoksiin liittyviä asiakirjoja olisi jäänyt hankkimatta. Asiassa saadun selvityksen perusteella en ole todennut poliisin menetelleen lainvastaisesti tai käyttäneen harkintavaltaansa väärin.

A on toimittanut Espoon kihlakunnan poliisilaitokselle 2.3.2000 allekirjoittamansa kirjeen, joka on "lisäys Espoon rikospoliisille 18.6.1999 jätettyyn tutkintapyyntöön". Kirje on saapunut poliisilaitokselle 4.3.2000. Kirjeessä A pyytää tutkimaan, onko kyseessä olevan yhtiön "kirjanpidossa, asiakirjojen laatimisessa ja maksujen suorittamisessa syyllistytty rikolliseen menettelyyn". Kirjoituksessa ei kerrota, miten pyydetty toimenpiteet vaikuttaisivat asiaan.

On jossain määrin tulkinnanvaraista, ovatko selostetussa kirjeessä pyydetty toimenpiteet sellaisia, että ne ovat alkuperäiseen tutkintapyyntöön liittyviä lisätutkimuspyyntöjä vai ovatko ne sellaisia uusia tapahtumankuvauksia, että kysymys olisikin uudesta tutkintapyyntöstä, jonka rikosepäilyt poikkeavat alkuperäisistä epäilyistä.

Poliisilla on harkintavaltaa sen suhteen, onko uuden ilmoituksen tutkinnan yhdistäminen jo aiemmin tutkittavana olleen asian yhteyteen tarkoituksenmukaista. Tällöin on mahdollista, että uudelle ilmoitukselle ei anneta itsenäistä rikosilmoitusnumeroa. Jos tässä tapauksessa kirjeessä pyydetty toimenpiteet olisi katsottu uudeksi tutkintapyyntöksi, olisi kysymyksessä olevan kirjeen osalta tullut joko kirjata uusi ilmoitus tai täydentää asiassa aiemmin tehtyä ilmoitusta.

Joka tapauksessa, olipa uudessa kirjeessä mainitut asiat sitten katsottava alkuperäiseen tutkintapyyntöön liitettäväksi lisätutkintapyyntöksi tai aivan uudeksi tutkintapyyntöksi, on poliisilla ollut velvollisuus harkita, onko kirjeessä mainittujen rikosten osalta syytä epäillä rikos tehdyksi. Tähän nähden tutkintapyyntö vaikuttaa varsin ylimalkaiselta. Esimerkiksi sitä, kuka olisi rikoksen tekijä tai milloin epäillyt rikokset olisivat tapahtuneet, ei tutkintapyyntöstä ilmene. Kirjeessä ei ole yksilöity, minkälaisista kirjanpidossa tapahtuneista rikollisista teoista olisi kyse tai mitä rikollista yhtiön asiakirjojen laatimiseen mahdollisesti liittyy taikka mitä rikollista maksujen suorittamisessa on mahdollisesti tapahtunut. Pidän tulkinnanvaraisena, olisiko esitutkinnan suorittaminen kirjeessä mainituista asioista edellä kerrotuilla tiedoilla – esitutkintalain 2 §:n 1 momentti huomioiden – edes ollut mahdollista.

Tässä tapauksessa näyttää kuitenkin siltä, että kirjoitusta on pidetty lisätutkintapyyntönä, koska uusi kirje on liitetty asiassa laadittuun lisätutkintapöytäkirjaan. Ylikonstaapeli F:n selvityksen mukaan ohjeet, siihen että

kirje liitettiin lisätutkintapöytäkirjaan, saatiin syyttäjältä sen jälkeen, kun syyttäjä oli saanut A:lta saman kirjeen syyskuussa 2000 eli noin puoli vuotta sen jälkeen kun poliisi oli saanut kirjeen. Saadun selvityksen kirjeen suhteen ei tehty mitään toimenpiteitä tänä aikana.

Koska kirjoituksessa 2.3.2000 ei kerrota, miten pyydetty toimenpiteet saattaisivat vaikuttaa asiaan (Vrt. esitutkintalain 12 §: "...on suoritettava, jos asianosainen osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan...") on sen arvioiminen, onko asiassa käytetty harkintavaltaa oikein jätettäessä pyydetty toimenpiteet suorittamatta, varsin hankalaa. Sen vuoksi ja koska pyydettyjen tutkintatoimenpiteiden arviointi on käsitykseni mukaan tällä hetkellä syyttäjän tehtävänä (kohdassa 3.2.2 mainituin perustein) ei asia anna aiheutta toimenpiteisiin ainakaan tässä vaiheessa.

Mitä tulee kantelun liitteenä 12 olevaan Espoon poliisille osoitettuun lisäaineiston hankkimispyyntöön, ymmärrän sen koskevan vielä vireillä olevaan esitutkintaan liittyvää pyyntöä. Asian arvioiminen sen osalta ei käsitykseni mukaan ole vielä mahdollista. Viittaan tältä osin kohdassa 3.2.2 lausumaani.

3.2.6

Esitutkintapöytäkirjan merkinnät

Kantelun mukaan poliisi ei ole tehnyt esitutkintapöytäkirjaan --- merkintöjä tutkittavaksi pyydetystä, mutta tutkimatta jätetyistä rikosepäilyistä. Kantelun mukaan esitutkintapöytäkirjasta puuttuvat myös perustelut tutkimatta jättämiselle.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 19 §:n 1 kohdan mukaan esitutkintapöytäkirjaan on tehtävä merkintä siitä, että asianosaisen esitutkintalain 12 §:n mukaiseen pyyntöön ei ole suostuttu, sekä siitä, että asianosaisen tarjoamaa aineistoa ei ole asiaan kuulumattomana otettu vastaan.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti. Asianmukaiseen käsittelyyn voidaan katsoa kuuluvan oikeuden saada perusteltu päätös, mihin puolestaan kuuluu myös se, että päätöksen kaikki perustelut tuodaan julki. Periaate koskee kaikkea viranomaistoimintaa. Poliisin osalta se käy ilmi myös poliisilain 4 §:stä.

Vaikka edellä selostetussa esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 19 §:n 1 kohdassa ei perusteluja edellytetäkään, edellyttää perustuslain 21 §:n asianmukaisen käsittelyn periaate mielestäni myös perusteiden kirjaamista. Oikeuskirjallisuudessa onkin mainittu, että lisätutkimuksista kieltäytyminen olisi perusteltava ja siitä olisi tehtävä merkintä esitutkintapöytäkirjaan (Helminen – Lehtola – Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot 2002, s. 414).

A on toimittanut Espoon kihlakunnan poliisilaitokselle 2.3.2000 päivätyn edellä kohdassa 3.2.5 selostetun kirjeen, joka on saapunut poliisilaitokselle 4.3.2000.

Käytössäni olleesta esitutkintapöytäkirjan - jäljennöksestä ilmenee, ettei ko. lisäkirjeestä ei ole tehty merkintää esitutkintapöytäkirjaan eikä sitä ole liitetty esitutkintapöytäkirjaan. Kirje on liitetty esitutkintapöytäkirjan

lisätutkintapöytäkirjaan syyttäjän kehotuksesta sen jälkeen, kun A oli lähettänyt sen syyttäjälle 29.9.2000 esitutkintapöytäkirjan valmistumisen jälkeen.

Mikäli asiassa olisi toimittu esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 19 §:n mukaisesti, olisi alkuperäiseen esitutkintapöytäkirjaan tullut käsitykseni mukaan merkitä, ettei 4.3.2000 saapuneessa kirjeessä pyydettyjä toimenpiteitä suoriteta ja syy tähän (kun kirjettä on ilmeisesti kohdassa 3.2.5 kertomallani tavoin pidetty lisätutkintapyynnönä ja kun pyydetty toimenpiteet oli päätetty jättää suorittamatta).

Merkinnän tarkoituksena on mm. esitutinnan kulun varmistaminen (Helminen ym. m.t. s. 413). Käsitykseni mukaan merkinnällä siitä, ettei asianosaisen pyytämään lisätutkintaan ole suostuttu ja sen perusteluilla on merkitystä pyynnön tehneelle asianosaiselle. Asianmukaisen merkinnän avulla asianosainen voi mm. harkita, minkälaisia lisäperusteluja hänen tulisi osoittaa esitutkintaviranomaiselle halutessaan lisätutkintatoimenpiteitä edelleen tehtäväksi.

Totean, ettei tässä tapauksessa ole menetelty kyseisen asetuksen velvoittamin tavoin. Menettelyn moitittavuutta arvioidessani olen kuitenkin ottanut huomioon kohdassa 3.2.5 kerrotun tulkinnanvaraisuuden kirjeen sisällössä ja tarkoituksessa. Pidän riittävänä, että muistutan tutkinnanjohtajana toiminutta rikoskomisario D:tä esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 19 §:n 1 kohdan mukaisista merkinnöistä ja tähän liittyvästä perusteluvollisuudesta.

3.2.7

Vastaaminen kirjallisiin tiedusteluihin

Kantelun mukaan A on tehnyt asian --- tutkintaan liittyen kirjallisia kysymyksiä jutun tutkinnanjohtaja rikoskomisario C:lle. A:n mukaan C ei ole vastannut hänelle.

Perustuslain 21 §:ssä taataan jokaiselle oikeus hyvään hallintoon. Säännöksen on katsottu pitävän lähtökohtanaan mm. palveluperiaatteen, joka on ilmaistu hallintomenettelylain neuvonta- ja auttamisvelvollisuutta koskevista säännöksissä (HE 309/1993, s. 74). Hallinnon palveluperiaatteen mukaisesti virkamiehen yleisenä velvollisuutena on palvella kansalaisia.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 3 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on mahdollisuuksien mukaan tehtävä selkoa asianomistajalle siitä, mihin toimenpiteisiin rikoksesta tehdyn ilmoituksen tai esitutkintaviranomaisen tietoon muuten tulleen rikoksen johdosta ryhdytään.

Rikoskomisario C kertoo selvityksessään informoineensa A:ta tutkinnan kulusta useita kertoja puhelimesta ja lähettäneensä hänelle tutkinnan tilaa selvittäviä faxeja.

Kantelussa on liitteenä A:n kirje 3.10.2001, joka sisältää kysymyksiä C:lle. C on vastannut tähän kirjeeseen 28.10.2001. A on 31.10.2001 lähettänyt C:lle kirjeen, jossa hän on pyytänyt C:tä tarkentamaan vastauksiaan. A:n mukaan C ei ole vastannut tähän.

C:n 28.10.2001 lähettämästä kirjeestä ilmenee, että asiassa on ollut tarkoitus kuulla erästä A:n nimeämää henkilöä "koskien lähinnä (---) Oy:n omaisuuden hävittämiseen liittyvissä asioissa". Edelleen vastauksesta ilmenee, että tämän henkilön kuulemisen jälkeen syyttäjä ja tutkinnanjohtaja päättävät esitutkinnan jatkotoimenpiteistä.

A on pyytänyt C:tä tarkentamaan vastauksiaan 31.10.2001. Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 3 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen velvollisuus tehdä selkoa toimenpiteistä on säädetty riippuvaiseksi siitä, että tällainen selonteko on mahdollista. A:lle 28.10.2001 osoitetusta vastauksesta ilmenee, että jatkotoimenpiteet ovat riippuvaisia siitä, mitä suunnitellussa kuulustelussa ilmenee. Kun epäiltyjen rikosten esitutkinta varsin usein on sellaista, että toimenpiteet ja sekkin, onko syytä epäillä rikosta, ovat riippuvaisia siitä, mitä asiassa tutkinnan edetessä ilmenee, pidän mahdollisena, että asian tutkinta on ollut 31.10.2001 sellaisessa vaiheessa, ettei A:n esittämiin kysymyksiin ole ollut mahdollista vastata. Vaikuttaisikin siltä, että vastaaminen ei ole ollut mahdollista, koska syyttäjän ja tutkinnanjohtajan kesken ei ole vielä käyty keskustelua mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

Totean yleisellä tasolla, että perusoikeutena turvattuun hyvään hallintoon kuuluu sinänsä osana oikeus saada ilman aiheetonta viivytystä vastaus viranomaisille lähetettyihin asiallisiin kirjeisiin ja tiedusteluihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että viranomaisilla olisi yleinen velvollisuus vastata kaikkiin heille osoitettuihin kirjoituksiin. Tässä tapauksessa olisi ehkä ollut perustellumpaa toimia siten, että rikoskomisario C olisi voinut ilmoittaa A:lle joko kirjeitse tai puhelimitse, mikäli ei pysty A:n kirjeessään esittämiin tarkentaviin kysymyksiin vastaamaan. Aineistosta eikä selvityksestä ilmene, että C olisi tehnyt tällaista ilmoitusta. Kun C kuitenkin on vastannut A:n edelliseen kirjeeseen, pidän riittävänä, että muistutan rikoskomisario C:tä siitä, että asiallisiin kirjeisiin ja tiedusteluihin tulee kohtuullisessa ajassa reagoida. Jos tiedusteluihin ja kysymyksiin ei pystytä antamaan vastauksia, tulisi tästä informoida kysyjää.

3.2.8

Syyttäjän määräyksistä esitutkinnan toimittamisessa

Kantelun mukaan tutkinnanjohtaja on menetellyt virheellisesti, koska ei ole noudattanut syyttäjän asian tutkintaan liittyviä määräyksiä.

Espoon johtava kihlakunnansyyttäjä G on lähettänyt 11.2.2001 Espoon kihlakunnan poliisilaitokselle kirjeen, jossa toteaa A:n toimittaneen hänelle tutkintapyyntöön 9.2.2001. Kirjeessään G selostaa A:n tutkintapyyntöä ja pyytää poliisia ryhtymään asian vaatimiin toimenpiteisiin. G on lähettänyt 26.6.2002 Espoon kihlakunnan poliisilaitokselle kirjeen, jossa kirjoittaa, mitä poliisin tulee tutkia siihen asiaan liittyen, josta G on kirjoittanut 11.2.2001.

Esitutkintalain 15 §:n 2 momentin mukaan poliisin on syyttäjän pyynnöstä toimitettava esitutkinta taikka lisätutkimuksia sekä noudatettava syyttäjän esitutkinnan 5 §:ssä säädettyjen tavoitteiden turvaamiseksi antamia määräyksiä.

Syyttäjän käsikirjassa (1990) sivulla 29 todetaan syyttäjän toimista saatuaan tutkintapyynnön seuraavaa: "Vastaanottamansa rikosilmoituksen syyttäjä voi siirtää poliisille mahdollisia tutkintatoimenpiteitä varten tai nimenomaisesti kehottaa poliisia toimittamaan asiassa esitutinnan. Näiden menettelyjen välillä on selvä ero. Milloin syyttäjä on vain välittänyt vastaanottamansa rikosilmoituksen poliisille, voi poliisi ryhtyä esitutkintaan ja tehdä mahdollisesti päätöksen esitutinnan lopettamisesta, jolloin asiakirjoja ei enää toimiteta syyttäjälle syyteharkintaa varten. Jos taas syyttäjä on nimenomaisesti kehottanut poliisia toimittamaan esitutinnan, tulee esitutkintapöytäkirja toimittaa sille syyttäjälle, jonka kehotuksesta esitutkinta on suoritettu." Vaikka esitutkintalain 15 §:n 2 momentti on Syyttäjän käsikirjan ilmestymisen jälkeen osittain muutettu, katson, että edellä siteerattu periaate pitää edelleen paikkansa.

Edellä lausuttu huomioiden katson, että Espoon johtavan kihlakunnansyyttäjän G:n 11.2.2001 poliisille osoittama kirje on lähinnä sellainen, "mahdollisia tutkintatoimenpiteitä varten" poliisille osoitettu asianomistajan tutkintapyynnön välittänyt lähete, jonka perusteella poliisi on voinut harkita toimenpiteensä. Kirje ei käsitykseni mukaan ole sisältynyt määräystä esitutinnan suorittamiseksi tai määräystä tiettyjen tutkintatoimenpiteiden suorittamiseksi, koska G on kirjeessään pyytänyt poliisia "ryhtymään asian vaatimiin toimenpiteisiin". Tältä osin ei siten voi tulla kyseeseen A:n väittämä syyttäjän määräysten noudattamatta jättäminen.

G:n kirje 26.6.2002 sen sijaan sisältää käsitykseni mukaan selviä määräyksiä esitutinnan suorittamiseksi. Kirje sisältää määräyksiä asiaan osallisten yhtiöiden kirjanpitojen tutkimisesta.

Asiassa tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario C kertoo selvityksessään palanneensa lomalta 29.7.2002, jolloin sai haltuunsa G:n kirjeen. C päätti kertomansa mukaan toimia G:n määräyksen mukaisesti, kuten ilmenee esimerkiksi hänen 22.8.2002 A:lle lähettämästä kirjeestään, jossa hän kertoo mm. tarkoituksen olevan takavarikoida kysymyksessä olevan yhtiön kirjanpito viikolla 35. Rikosylikonstaapeli E:n selvityksestä ilmenee, että hän alkoi tiedustella yhtiön kirjanpitoa elokuussa 2002 sen saamiseksi poliisin haltuun. Tällöin ilmeni, että Etelä-Suomen lääninhallitus oli 26.7.2002 määrännyt yhtiössä tehtäväksi osakeyhtiölain 10 luvun 14 §:n mukaisen erityisen tarkastuksen. Hakemuksen erityisen tarkastuksen teettämiseksi oli tehnyt A 17.1.2002.

Kun em. seikka selvisi, päätti C, että poliisi tekee kirjanpitoon tarpeellisen tarkastuksen sen jälkeen, kun lääninhallituksen määräämä tarkastaja on saanut oman tarkastuksensa suoritettua.

Esitutkintalain 15 §:n 2 momentin perusteella poliisi on lähtökohtaisesti ollut velvollinen noudattamaan asian tutkimista varten saamia määräyksiä.

Kun esitutkintalain 15 §:n 2 momentti muutettiin nykyiseen muotoonsa, lausui eduskunnan lakivaliokunta asiasta mm. : "Tutkinnanjohtajalla on velvollisuus informoida syyttäjää ja noudattaa tämän ohjeita." (LaVM 9/1997, s. 8). Koska syyttäjä ei ole jutussa tutkinnanjohtaja (lukuun ottamatta ns. poliisirikosasioita), kuuluu tutkinnan taktinen johtaminen käsitykseni mukaan tutkinnanjohtajana

toimivalle poliisimiehelle (kts. esim. Tolvanen, DL 2001, s. 411). Tästä johtuen lakivaliokunnan mietinnössä lausuttu tutkinnanjohtajan velvollisuus informoida syyttäjää on korostetun tärkeää tapauksissa, joissa syyttäjä on määrännyt joitain tutkintatoimenpiteistä tehtäväksi, mutta jostain syystä pyydettyjä toimenpiteitä ei voida suorittaa tai ne viivästyvät.

Tutkinnanjohtaja C:n arvio siitä, että syyttäjän määräämät toimenpiteet tehdään vasta lääninhallituksen määräämän tarkastuksen jälkeen voi sinänsä olla perusteltu. On mahdollista, että määrätystä erityistutkinnasta saadaan sellaista tietoa, joka valaisee epäiltyä rikosta. Asiassa on myös otettava huomioon se, että käsitykseni mukaan sekä lääninhallituksen määräämä erityistarkastus että poliisin suorittama mahdollinen kirjanpidon tarkastus kohdistuu samaan alkuperäiseen kirjanpitoaineistoon. Katson, että sen arvioiminen, onko poliisin syytä takavarikoida kirjanpitoaineisto ennen vai jälkeen lääninhallituksen suorittaman erityistarkastuksen, on ollut tutkinnanjohtajan harkintavaltaan kuuluva tutkintataktinen seikka, jonka arvioiminen ei kuulu minulle laillisuusvalvojana.

Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä korostaa tutkinnanjohtajan velvollisuutta informoida syyttäjää esitutkinnasta – erityisesti tämä on huomioitava tilanteissa, joissa syyttäjä on määrännyt joitain tutkintatoimenpiteitä suoritettavaksi. Syyttäjältä puhelimitse saatujen tietojen mukaan poliisi onkin ollut asian johdosta yhteydessä syyttäjään ja syyttäjä on tietoinen tutkinnan vaiheista.

Kun asia saamani tiedon mukaan on vielä esitutkinnassa, ei sen arvioiminen, miten poliisi on suorittanut syyttäjän pyytämiä toimenpiteitä, ole mahdollista. Muutoin viittaan siihen, mitä olen kohdassa 3.2.2 lausunut syyttäjän syyteharkinnan ja suoritettujen esitutkinnan suhteesta.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.6 esittämäni käsityksen esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 19 §:n 1 kohdan mukaisista merkinnöistä rikoskomisario D:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Saatan edellä kohdassa 3.2.7 esittämäni käsityksen tiedusteluihin vastaamisesta rikoskomisario C:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan oheisena.